

שמירת נגיעה

הרב עדיאל אלכסלסי, סרן – רב חטיבת גולני

- א. הקדמה
- ב. מקורות האיסור
- ג. נתינת יד
- ד. אמוראים שהקלו באיסור נגיעה
- ה. סיכום

א. הקדמה

נפסק בשולחן ערוך²⁶: "צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד". יש כאן הדגשה מיוחדת: "מאד מאד" ובוודאי יש צורך בבירורים ארוכים כדי לסמן גבולות להלכה זו.

הקב"ה ברא את עולמו כך ששלמות האדם היא ע"י דבקות של האיש והאישה וצלם אלוקים מופיע ע"י חיבורם. דבקות זו של "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"²⁷ היא בכל המובנים: דבקות בנפש, בבשר, באחריות ההדדית, בחיבה וכו'. כתוקף החיבה שחייבת להופיע בין איש לאשתו כך הזהירות מלחלל חיבה זו מחוץ לנישואין. אע"פ שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" מקיפה את כל האומה הישראלית, ללא הבדלי מינים²⁸, מכל מקום ישנו קו מפריד בין מה ששייך לאיש ואשה נשואים ולמה ששייך לאיש ואישה שאינם נשואים. לכן ההלכה מדריכה אותנו שלא לעשות פעולות מכוונות של טיפוח חיבה.

רובנו לא מעריכים נכונה את העוצמה הרבה הטמונה במגע של אדם באדם, ואף מקילים ראש בכך. היהדות, חדה כתמיד באבחנותיה את הטבע האנושי, קובעת, שעל גברים ונשים, שאין ביניהם קרבה משפחתית ממשית, לנהוג זהירות ורגישות רבה מאד בהבעת חיבה פיזית זה לזה. קיום איסור נגיעה בין גברים לנשים הינו מהותי לחיים היהודים ולהלכה היהודית לא פחות משמירת שבת או כשרות.

במסגרת צבאית, עומדים חיילים לא פעם במצבים לא נעימים בהם מצופה מהם שלא יקפידו על איסור זה, כדי שלא לבייש וכד'. במאמר זה נבחן את עיקרי הלכה זו ונראה כיצד יש לנהוג.

26 שו"ע אבן העזר כא, א.

27 בראשית ב, כד.

28 מידות הראי"ה ערך צניעות.

ב. מקורות האיסור

בתורה אנו פוגשים שני מקורות בנושא הנידון. מקור ראשון: "איש איש על כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, אני ה'"²⁹, והשני "ואל אישה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה"³⁰. בתלמוד מצאנו מחלוקת בדבר הגדרת איסור התורה: האם התורה אסרה קרבה של גילוי עריות בלבד (ר' פדת) או כל קרבה שהיא (עולא).

לדעת עולא באותו אופן שאומרים לנזיר: לך מסביב לכרם, ואפילו אל תתקרב לענבים, כך לגבי איסור ערוה – יש להתרחק ממנו ככל האפשר³¹. וכן מסביר הרמח"ל במסילת ישרים בפרק על מידת הנקיות (שכידוע זה עיקר הדין אלא שאנשים מזלזלים בו)³²:

"כי אין בכלל האסור גופו של מעשה בלבד, אלא כל הקרוב אליו. ומקרא מלא הוא (ויקרא יח): לא תקרבו לגלות ערוה. ואמרו ז"ל (ש"ר פ' טז): אמר הקדוש ברוך הוא, אל תאמר הואיל ואסור לי להשתמש באשה, הריני תופשה ואין לי עון, הריני מגפפה ואין לי עון, או שאני נושקה ואין לי עון. אמר הקדוש ברוך הוא, כשם שאם נדר נזיר שלא לשתות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין, אף אשה שאינה שלך, אסור ליגע בה כל עקר. וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו, מביא מיתה לעצמו וכו'.

והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה, כי המשיל את האיסור הזה לנזיר, אשר אף על פי שעיקר האסור אינו אלא שתיית יין, הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה לימוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתה, כי ילמדו מן הנזיר לאסור בעבור העקר גם כל דדמי לה. ונמצא, שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר כל המצות, למען דעת שזה רצונו של מקום. וכשאוסר לנו אחד מן האסורין, ילמד סתום מן המפורש לאסור כל הקרוב לו. ועל זה הדרך אסרו בענין זה של העריות כל מה שהוא ממינו של הזנות, או הקרוב אליו, יהיה באיזה חוש שיהיה, דהיינו, בין במעשה, בין בראיה, בין בדבור, בין בשמיעה, ואפילו במחשבה. ועתה אביא לך ראיות על כל אלה מדבריהם ז"ל. במעשה, דהיינו הנגיעה או החבוק וכיוצא...".

29 ויקרא יח, ו.

30 ויקרא יח, יט.

31 שבת יג, א; ע"ז יז, א.

32 מסילת ישרים פרק יא.

בפירוש המשניות לרמב"ם כתוב כך¹:

"נישוק הקרובות שאין טבע אנשי התורה מתעורר אליהן... מתועב מאד ואסור אלא שאין בו חיוב מלקות אם לא נתכוון ליהנות ואף על פי כן אסור, ואחד החכמים ע"ה היה מנשק בתי ידי אחותו הגדולה ממנו או ידה... ונמנע מכך ונזהר ממנו וראה שאין דרך להתירו, ואמרו לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב".

הרי שהרמב"ם למד מעולא וכן פסק בספר המצוות²:

"הזהיר מהקרב אל אחת מהעריות האלו ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות, והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, כאילו יאמר לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערוה. ולשון ספרא לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב תלמוד לומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, אין לי אלא נדה שהיא בבל תקרב ובל תגלה מנין לכל העריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו תלמוד לומר לא תקרבו לגלות...".

ובהלכות איסורי ביאה כתב³:

"כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התורה. ... ונאמר (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערוה". כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה: בהעושה דבר מחקות אלו הרי הוא חשוד על העריות. ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות או לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה או להביט ביפיה אסור. ומכין למתכון לדבר זה מכת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של אשה ונתכון להנות כמי שנסתכל במקום התרף. ואפלו לשמע קול הערוה או לראות שיערה אסור...".

ספר החינוך מביא דברים דומים ומזהיר⁴:

"ומכל מקום, לפי הדומה מכל מה שהזהירו זכרונם לברכה אין אדם רשאי לזוז ממוסרם הטוב, ואף על פי שהוא מוצא עצמו חשוך התאוה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא עצמי כן מה אכפת לי אם אסתכל בנשים, כי יודע אני

1 פירוש המשניות לרמב"ם, סנהדרין ו, ג.

2 ספר המצוות לרמב"ם, לא תעשה שנג.

3 הלכות איסורי ביאה, פרק כא.

4 ספר החינוך קפח.

בעצמי שלא יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו... ואתה בני הזהר על זה מאד ואל יבטיחך יצרך, ואם אלף ערבים יתן לך".

עפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל פסק הטור ובעקבותיו השו"ע: "צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד"⁵. בב"ח על הטור הסביר את הלשון המיוחדת כך: "נראה דלפי שנפשו של אדם מחמתן כתב מאד מאד".

בבית יוסף⁶ דן רבי יוסף קארו בעניין מישוש הדופק של רופא את ידה של אשתו נדה ומביא בשם תשובות הרמב"ן שאסר שמשמע קצת מדבריו שבמקום חולי מסוכן ואין שם רופאים אחרים, יהיה מותר משום פיקוח נפש והרמב"ן לשיטתו⁷ שנגיעת נדה אינה אסורה אלא מדרבנן. אמנם להרמב"ם "שנגיעת ערוה אסורה מן התורה" יכול להיות שאע"פ שיש כאן פיקוח נפש יהיה אסור לרופא למשש דופק אשתו הנדה ונשאר בצריך עיון.

נמצאנו למדים מכאן, שבין לרמב"ן ובין לרמב"ם ישנו איסור נגיעה בערוה או נידה⁸. אמנם הש"ך⁹ חולק על הבית יוסף בהבנת המרב"ם ומסביר שגם להרמב"ם אין איסור דאורייתא בנגיעה בעלמא בנידה וערוה, אלא אם כן עושה כן "דרך תאוה וחיבת ביאה".

בספר בית שמואל¹⁰ הסיג בתוקף על הש"ך. לדעתו גם כשאינו נוגע בה דרך חיבה אסור להרמב"ם מדאורייתא. במחצית השקל כתב על הש"ך הנ"ל בשם המנ"י הסגה נוספת: "נהי דבהתחלה אינו עושה כן דרך תאוה, מכל מקום אפשר דלבסוף יבוא הדבר לידי איסור דאורייתא". השדי חמד¹¹ פסק להלכה את שיטת הבית שמואל וכתב שגם נגיעה שלא צורך רפואה "אסורה מן הדין ולא מדרכי חסידות וזהירות".

לסיכום: נגיעה של חיבה באישה אסורה לפי הרמב"ם מדאורייתא ולפי הרמב"ן מדרבנן. בדין נגיעה שאינה דרך חיבה נחלקו הפוסקים יש אומרים שאינה אסורה אפילו מדרבנן ויש אומרים שאסורה מדרבנן¹². אף הפוסקים שאינה אסורה אפילו מדרבנן כתבו שדבר מגונה הוא ומכוער מאד¹³ ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, וכל אחד יפסוק על פי רבו¹⁴.

אמנם, מחוייבים אנו לזכור שכל הדיון הזה הוא תיאורטי במובן מסוים, שהרי כמעט ואינו

5 שו"ע אבן העזר כא, ועיין בקיצור שולחן ערוך להרב גאנצפריד סימן קנב, ח-ט.

6 בית יוסף יורה דעה, קצה ס"ק יז.

7 השגות על ספר המצוות, לא תעשה שנג.

8 בעניין זה קיימת מחלוקת אם נידה היא בכלל ערוה, והרמב"ם והש"ך סוברים שכן.

9 יורה דעה קצה ס"ק כ.

10 בית שמואל כ, א.

11 שדי חמד מערכת ק, כלל ז.

12 עיין גן נעול למור"ר הרב שלמה חיים הכהן אבינר שליט"א, עמוד 199 הערה 1.

13 עפ"י ירושלמי סוטה, פרק ג הלכה א.

14 הרב אבינר פסק לאסור (שאיילת שלמה ב, עמוד 176, תשובה שמח) אא"כ נעשה שלא ברצון (שם, שמה).

מצוי שהבעיה היחידה תהיה נגיעה שאינה של חיבה, ומאד יכול להיות שהאדם מכניס את עצמו לבעיות נוספות של איסור הסתכלות (שעליו אין מחלוקת אם הוא אסור או מותר) ואיסור הרהור¹⁵.

ג. נתינת יד

על פי העקרונות הנזכרים, נוכל לדון בעניין נתינת יד לשלום הנהוגה בחברה, אם תהיה מותרת בין גבר לאישה אם לאו. אם המסקנה תהיה שלילית נצטרך לתת את הדעת גם על הבעיה החמורה של הלבנת פנים ובושה העלולים לצמוח מתוך אי הושטת היד לשלום.

אם נניח שהושטת יד לשלום היא בגדר חיבה, אף אחד לא יחלוק שדבר זה הינו אסור, בין אם האיסור הוא מדאוריתא ובין אם מדרבנן. כל הדיון מתחיל באם נגדיר שהושטת יד לשלום איננה כמגע של חיבה כלל או שישי בזה מעט חיבה, אע"פ שהוא מעשה של נימוס.

הרב אלימלך בר שאול¹⁶ מעיד שרבני אשכנז נהגו לתת יד לאישה, הרב משה פיינשטיין¹⁷ כתב ללמד זכות על אותם יראי ה' הנוהגים להחזיר לחיצת יד לאישה המושיטה את ידה מתוך נימוק שאולי סוברים שאין זו דרך של חיבה "אבל למעשה קשה לסמוך על זה", ובמקום אחר כתב בפשטות לאסור הושטת יד גם לבתולות כיוון שהן נידות¹⁸. גם השדי חמד מגדיר הושטת יד לשלום כדרך חיבה וריעות¹⁹, וכן כתב הבן איש חי²⁰: "וזהו אות חיבת השלום, דודאי ירא שמים צריך שיזהר לבלתי עשה זאת כיוון שהוא אחיזה ונגיעה יד ביד כדרך חיבה, דלכך תהיה אחיזתם בכפם בחוזק להורות בזה חיבה יתרה", וכן מובא שם כנ"ל בשם ספר חסידים²¹, וכן נמסר בע"פ בשם החזון איש שהוא ב"הרג ואל יעבור²².

הרב שלמה אבינר²³ מגדיר בעניין זה שאע"פ ש"נתינת יד היא מעשה של נימוס, יש בה משום חיבה" ולכן אסורה מדרבנן וכנ"ל. ובמקום אחר כתב²⁴ "מה שאסור בכל לשון של חומרה הוא נגיעה של חיבה. לכן, נגיעה של רופא מותרת כי אינה נגיעה של חיבה, אך

15 גן נעול עמוד 172-173.

16 'קדושים תהיו' הרב שמואל כץ, עמוד 285.

17 אגרות משה, אבן העזר, חלק א סימן נו.

18 אגרות משה, אורח חיים, חלק א סימן קיג. עיין עוד 'הצנע לכת' לרב אלינסון עמוד 62-67.

19 כללים, מערכת הקר"ף, כלל ז.

20 עוד יוסף חי, שופטים, הלכה כב.

21 סימן תרצ.

22 טהרת עם ישראל לג"ר וגשל עמוד 44.

23 שו"ת שאילת שלמה, ב, עמוד 176, אות שמח.

24 שם, חלק ג, עמוד 168, אות שצה.

הושטת יד המקובלת אצלנו עומדת על גבול מעשה של נימוס שגרתי נטול יחס נפשי (הדומה לנגיעה של רופא) ומעשה של ידידות ושאיכות נפשית, לפיכך גם היא אסורה.

לסיכום: ישנה מחלוקת האם הושטת יד נחשבת כמגע של חיבה אם לאו. אם היא בגדר של חיבה לכולי עלמא אסורה, ואם אינה בגדר של חיבה יש מתירים ויש אוסרים, וגם כאן למעשה הדיון הינו תיאורטי בלבד, מכיוון שטרם עסקנו בנושא ההרהור הצפוי להתלוות להושטת היד, וכן ההסתכלות האסורה וכנ"ל.

ראינו לנכון לצרף שני סיפורים קצרים על גדולי ישראל בעניין זה²⁵. מסופר על הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שהיה בביקור באנגליה, ובמסגרת הביקור הוזמן אל המלכה. בנוכחות כל התקשורת העולמית ניגשה המלכה ללחוץ לו יד, והרב סירב. המלכה נעלבה מאד. אמנם לאחר זמן קיבל הרב מכתב התנצלות מאת המלכה שהתברר לה עפ"י ספר הנימוסים של אנגליה שאין למלכה להושיט יד לרב יהודי.

סיפור נוסף סופר על הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל בעת שקיבל פרס ישראל מאת ראש הממשלה דאז גולדה מאיר. כאשר באה ראש הממשלה להושיט לו יד, סירב להשיב לה את ידו, ומשגערו בו על מעשיהו בטענה שגרם לה חוסר נעימות השיב שהתורה היא מעל לכל חוסר הנעימויות למיניהם.

ד. אמוראים שהקלו באיסור נגיעה

ישנם כמה סיפורים בתלמוד אודות אמוראים שונים שהתירו לעצמם לנהוג באופן שסותר לכאורה את כל המסקנות ההלכתיות שהסקנו עד כה.

במסכת כתובות²⁶ מסופר על רב אחא שהיה מרכיב את הכלה על כתפיו והיה רוקד איתה כדי לשמח חתן וכלה. וכן במסכת שבת²⁷ מסופר על עולא שהיה מנשק את "בתי ידי אחותו הגדולה ממנו או ידה"²⁸. במסכת קידושין²⁹ הושיב רב אחא בר אבא את נכדתו הנשואה בחיקו.

בכל המעשים הללו יש לכאורה עניין של חיבה ובכל זאת לא נמנעו מכך גדולי האמוראים. אמנם, כבר האמוראים בעצמם סייגו את מעשיהם, וכאשר נשאל רב אחא ע"י תלמידיו האם גם להם מותר לעשות כן, ענה: אם הכלה דומה עליכם ככול עץ – מותר. וכן עולא שהתיר לעצמו לנשק לאחותו אמר שאפילו קירבה בעלמא (ללא חיבה) אסורה. בפירוש דבריו נחלקו

25 שמעתי מפי הרב שלמה אבינר.

26 יז, א.

27 יג, א ובמסכת ע"ז יז, א.

28 על פי פירוש המשניות לרמב"ם סנהדרין ו, ג.

29 פא, ב.

הרמב"ם והתוספות: הרמב"ם סובר שעולא חזר בו מהאיסור, ואילו התוספות סוברים שלא חזר בו, אלא שהיה מיקל לעצמו מפני שהיו דומות לו אחיותיו כקורות של עץ, והיה "יודע בעצמו שלא יבוא לידי הרהור שצדיק גמור היה"³⁰. וה"ה לגבי המקרה השלישי של רב אחא בר רבא (ויש אומרים רב חנן בר רבא) שנימק את מעשיהו בדברי שמואל: "הכל לשם שמיים", והסביר רש"י שם: "ואין דעתי אחריה לחיבת אישות, אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה". הרמב"ן מביא מכאן ראיה לשיטתו שאיסור קריבה הינו מדרבנן³¹:

"ואילו היה בקריבה לאו גמור מן התורה, לא הותרה לחכמים לחסידים העושים מעשיהם לשם שמיים. אבל הכל גדר וסייג ומותר בקרובות למי שמוחזק שאינו חשוד לעשות כיעור ונמנע משאר נשים".

ומה יענה על כך הרמב"ם? לגבי המקרה של ההרכבה על הכתפיים, הרי שאין בזה מגע של חיבה. לגבי הנשיקה לאחות, אסור מדרבנן גם לרמב"ם, אלא שביחס לאנשי מעלה כאלו, לצורך מצווה, לא גזרו חכמים. כמו כן, לגבי הישיבה בחיק, מותר מפני שנכדתו הרי היא כמו בתו³². הריטב"א³³ הסביר את המושג 'הכל לשם שמיים' באופן הבא:

"הכל לפי דעת שמיים וכן הלכתא, דהכל לפי מה שהאדם מכיר בעצמו אם ראוי לו לעשות הרחקה ליצרו - עושה... אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו ולא כל תלמידי חכמים בוטחים ביצרהו כדחזינן בשמעתין בכל הני עובדין דמייתנין".

כוונתו לסיפורים המובאים במסכת קידושין על רב עמרם חסידא, רבי מאיר ורבי עקיבא³⁴. בתוספות רבינו אלחנן³⁵ הביא ששתי האמירות 'דמיא עלי ככשורא' ו'הכל לשם שמיים' הינן בעצם אותו דבר, דהיינו, שאינו מביא אותו לידי הרהור כלל וכלל. וכן פסקו להלכה החלקת מחוקק³⁶ והבית שמואל³⁷ שמה שהתירו הוא דווקא ל"צדיק גמור... ויודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור, אבל לשאר בני אדם, אסור". עיין שם. אמנם, התוספות³⁸ כתבו בהסבר 'הכל לשם שמיים': "ועל זה אנו סומכין השתא שאנו משתמשין בנשים", ומשמע שאין הכוונה רק לצדיקים גמורים ולכאורה סותר לדברי עצמו הנ"ל. אלא, חייבים אנו לומר שכוונת התוספות

30 ע"ז יז, א ד"ה ופליגא וכן שבת יג, א ד"ה ופליגא.

31 השגות לספר המצוות, ל"ת שנג.

32 הרב שלמה אבינר, דברים בעל פה.

33 בחידושו על קידושין פב, א.

34 קידושין פא, א.

35 עבודה זרה יז, א.

36 כא, ח.

37 שם, סוף ס"ק יד.

38 קידושין, שם.

היא להתיר דווקא שימוש, אולם אין ללמוד מכאן היתר לחיבוק ונישוק. כך משמע מזה שהרמ"א³⁹ הביא את דברי התוספות הללו בסעיף העוסק באיסור שימוש בנשים, שההיתר הוא לענין זה בלבד. כמו כן התיר הבן איש חי⁴⁰ נשיקה על גב כף היד של החכם ע"י נשים, גם משום ש"מוכחא מילתא לכולי עלמא שעושיין כן למצווה, כמו נשיקה שנושקין לספר תורה וכיוון שמכוונים לשם שמים לית לן בה".

ספר החינוך⁴¹ גם הוא (כתוספות רבינו אלחנן הנ"ל) מתיחס לכל המקרים הללו בחדא מחתא ומסכם:

"ומכל מקום, לפי הדומה מכל מה שהזהירו זכרונם לברכה אין אדם רשאי לזוז ממוסרם הטוב, ואף על פי שהוא מוצא עצמו חשוך התאוה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא עצמי כן מה אכפת לי אם אסתכל בנשים, כי יודע אני בעצמי שלא יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו... וזה שאתה מוצא קצת מעשים בגמרא מראים סותרים דברי אלה, כלומר שאפילו במה שאסרו רבותינו זכרונם לברכה בנשים לא היו קצת מהן חוששין אין זה סתירה כלל לדברי, דבמקום מצוה הוא דוקא שהיו מקילין קצת... ועוד שהם זכרונם לברכה היו כמלאכים שלא היה עסקם אפילו שעה קלה כי אם בתורה ובמצות, והיתה מפרסמת כונתם לכל העולם כשמש ולא היו מרגישים הרגש רע בשום דבר מרב דבקותם בתורה ובמצות, אבל אנחנו עכשיו אין לנו לפרוץ אפילו גדר קטן בענינים אלו כלל, אלא לשמר כל ההרחקים שהודיעונו זכרונם לברכה בפרט, ובמה שלא הזכירו הם יש על כל אחד ואחד לעשות כפי מה שימצא את גופו מוכן כמו שאמרנו שאם הוא מוצא את עצמו שצריך גדר אף על המותר יגדר עצמו".

וכן כתב מרן הרב קוק זצ"ל, לחלק בין מה שראוי לחסיד גדול במקום צורך גדול לבינינו⁴²:

"וכיוצא בזה מצינו כמה דברים כאלו שהותרו לקדושים לצורך שעה, ואין מקום להשתמש בהם כי אם מי שראוי לכך, ובשעה הראויה לכך".

ואמנם הב"ח⁴³ בהסתמכו על התוספות הנ"ל כתב להקל לתלמיד חכם לרקוד עם הכלה כדי לחבבה על בעלה. אבל כבר האריך באפי זוטרי⁴⁴ לתמוה על הב"ח:

39 אבן העזר כא, ה.

40 עוד יוסף חי, משפטים כב.

41 ספר החינוך, קפח; ועיין פלא יועץ ערך 'חתן' שהלך אף הוא בדרכו של ספר החינוך.

42 מוסר אביך ג, ד.

43 אבן העזר כא ד"ה והמחבק.

44 ס"ק יט, מובא באוצר הפוסקים.

“דאין כל מאן דלביש גונדא דרבנן יקל על עצמו ויאמר שהוא גיבור הכובש את יצרו, ואם כן תורת כל אחד ואחד בידו... ואיך אנן ניקום ונעשה מעשה בעצמנו להתיר לנו ולומר שאין יצר הרע שולט בי, דאדרבא קיימא לן שיותר שאדם גדול מחבירו יצרו גדול ממנו. ועל כן אפילו במקום שנוהגים כן, יש לבטל זה.”

וכן כתב בספר תורת חיים⁴⁵:

“ונראה שאסור ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפילו אינו אוחו בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנוהגים מקצת תלמידי חכמים שבדור זה, אפילו הכי לא שפיר עבדי כדמשמע הכא דשום קריבה בעלמא אסור, ואין לחלק בין כלה לאחרת דליכא האידנא מאן דמצי למימר דדמיא עליה ככשורא...”

וכן כתב בערוך השולחן⁴⁶:

“ויש אומרים עוד, דכל שאינו עושה דרך חיבה ורק כוונתו לשם שמים, כמו לרקוד עם הכלה, מותר. ושומר נפשו ירחק מזה, דרחוק שלא יבוא לידי הרהור והיא מצווה הבאה בעבירה.”

את חלק זה נסיים בדברי מרן הרב קוק זצ”ל בשמונה קבצים⁴⁷:

“אמת גמורה היא, שהצדיקים העליונים, האנשים הרוחניים, שמצד עצמם אין כל עניני עולם הזה תופסים מקום אצלם, מפני שהם משערים יפה את החוסן ואת הזיו העליון, והם מתכוונים לבסמו יותר ויותר ולהמשיכו בעולם כולו, אין דרך עבודתם שווה כלל לדרכי העבודה של כל אדם, השרויים תמיד בגבולי עולם הזה ותשוקותיו ומאסרי הגוף וכל נטיותיו, וכשוראים מהם דברים תמוהים אין להרהר עליהם כלל, כי כל דרכיהם נובעים מקודש עליון מאד.”

ה. סיכום

לסיכום, נראה על פי כל הנ”ל שאין בדורינו מי שיוכל להעיד על עצמו ושאחרים יעידו עליו שלא ישל ח”ו בהרהור והסתכלות האסורים בעשותו מעשים כאלו, שאף שעשו אותם גדולי האמוראים, הרי שהם עצמם סייגו אותם מאד, ואנו אין לנו אלא דברי רבותינו, שאין לנו לפרוץ אפילו גדר קטן בעניינים אלו כלל.

45 ע”ז יז, א ד”ה אבי ידיהו.

46 אבן העזר, כא, ז.

47 שמונה קבצים א, תתג.